

Záverečná karta projektu

Názov projektu Evidenčné číslo projektu **APVV-16-0062**
Priority krajín strednej a východnej Európy v kontexte Energetickej únie

Zodpovedný riešiteľ **Mgr. Matúš Mišík, PhD.**
Príjemca **Univerzita Komenského v Bratislave - Filozofická fakulta**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Katedra politológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Ústav politických vied, Slovenská akadémia vied

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

- * Mišík, M. a Nosko, A. (2017) Easting gas pipeline in the context of Central and Eastern European gas supply challenge. *Nature Energy*, Vol. 2, No. 11, pp. 844-848.
- * Kujundžić, N. a Mišík, M. (2018) Powering up the Technodrome: Energy sustainability in the 1987 Teenage Mutant Ninja Turtles. *The Journal of Popular Culture*, Vol.51, No. 3, pp. 575-594.
- * Mišík, M. and Szulecki, K. (2018) On the complexity of energy policy inquiry. Response to Krzykowski and Krzykowska. *Energy Policy*, Vol. 118, pp. 106-108.
- * Mišík, M. (2019) External Energy Security in the European Union. *Small Member States' Perspective*. Routledge: London
- * Kratochvíl, P. a Mišík, M. (2020) Bad external actors and good nuclear energy: Media discourse on energy supplies in the Czech Republic and Slovakia. *Energy Policy*, Vol. 136, Art. 111058
- * Yakovenko, K. a Mišík, M. (2020) Cooperation and Security: Examining the Political Discourse on Natural Gas Transit in Ukraine and Slovakia. *Energies*, Vol. 22, No. 13, Art. 5969
- * Mišík, M. a Szulecki, K. (2021) The problem of safeguarding research quality in interdisciplinary energy studies. *Energy Policy*, Vol. 158, Art. 112575.
- * Struháriková, R., Mišík, M. a Samuel Spáč (2020) Vnímanie členských krajín EÚ slovenskými rozhodovateľmi. *Sociológia*, Vol. 52, No. 5, pp. 475-498.
- * Mišík, M. (2021) When the accession legacy fades away: Renewables goals of Central and Eastern European countries. *The International Spectator*, Vol 56, No. 3, pp. 56-70.
- * Mišík, M. a Oravcová, V. (Eds.) (2021) From Economic to Energy Transition. Three

Uplatnenie výsledkov projektu

Výsledky projektu sú uplatniteľné predovšetkým v oblasti energetickej politiky na národnej úrovni, taktiež i na úrovni Európskej únie. Hlavnou politickou implikáciou, ktorá vychádza z výskumu uskutočneného v rámci projektu je poukázanie na dôležitosť úlohy „vnímania“ pri formovaní energetickej politiky európskych krajín. Tieto politiky nie sú výlučne následkom racionálneho kalkulu rozhodovateľov, ale ako náš výskum tvrdí, aj vnímania situácie, v ktorej sa krajina nachádza. Podpora integrácie (v našom prípade integrácie v oblasti energetickej politiky) v rámci EÚ zo strany členských štátov je tak výsledkom vnímania ohrozenia a zraniteľnosti daného štátu napríklad v oblasti energetickej bezpečnosti. Už v prvom článku publikovanom v rámci tohto výskumu sme ukázali (Mišík a Nosko, 2017), že vnímanie nedostatkov v oblasti energetickej bezpečnosti je využívané na politickej úrovni ako zdôvodnenie projektov v oblasti diverzifikácie prepravných trás energetických komodít, ktorých výsledkom nie je primárne reálne zvýšenie energetickej bezpečnosti. Na príklade plánovaného plynovodu Eastring smerujúceho na Slovensko sme poukázali na to, ako je tento ekonomický projekt verejnosti prezentovaný ako plynovod zvyšujúci energetickú bezpečnosť, pričom nie samotný faktor energetickej bezpečnosti, ale práve vnímanie zraniteľnosti v tejto oblasti bolo kľúčovým vysvetľovacím rámcom pre rozhodnutie o jeho podpore zo strany slovenskej vlády. V podobnej argumentácii bola zasadená aj monografia (Mišík 2019) publikovaná v medzinárodnom renomovanom vydavateľstve Routledge, ktorá vysvetľovala podporu integrácie v rámci EÚ v oblasti energetickej politiky práve vnímaním zraniteľnosti. Štáty, ktoré ich predstavitelia považujú za zraniteľné, podporujú integráciu omnoho viac ako tie štáty, ktoré sú svojimi zástupcami vnímané ako silné. Integrácia je teda odpoveďou na „vnímanú zraniteľnosť“ štátu a jej podpora nemusí byť spojená s veľkosťou štátu (malé štáty podporujú integráciu viac) ako hovoria niektoré iné vysvetlenia. Výskum sa zaoberal aj úlohou vnímania v rámci rozhodovacieho procesu EÚ, v článku Struháriková et al. (2020) sme napríklad analyzovali aké faktory sú zodpovedné za negatívne vnímanie niektorých členských štátov. Ďalším dôležitým uplatnením výsledkov projektu je rozvoj nových interdisciplinárnych oblastí skúmania. Dva výsledky výskumu (Kujundžić a Mišík 2018; Mišík a Kujundžić 2021) vytvárajú rámec pre rozvoj tzv. energy humanities, čo je nový výskumný odbor skúmajúci využitie teórií, metód a postupov z humanitných vied vo výskume energetickej politiky. Argumentujeme, že humanitné (ale aj spoločenské) vedy hrajú dôležitú úlohu pri vysvetľovaní náročnosti súčasných dekarbonizačných procesov a môžu priniesť iný pohľad na otázky podpory či odmietania energetickej tranzície a zmien spojených s týmito procesmi verejnosťou. Tento nový uhol pohľadu na otázky energetickej tranzície a dekarbonizácie môže navyše poukázať na limity súčasných prístupov snažiacich sa o informovanie verejnosti ohľadom negatívnych následkov klimatických zmien a potreby spoločenských zmien súvisiacich s produkciou a spotrebou energie.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

Hlavné zistenie v oblasti prvého cieľa (Analyzovať vývoj integrácie v oblasti energetiky na úrovni EÚ v súvislosti s projektom Energetickej únie) je, že snaha Európskej komisie je stále viac podporovať ambiciózne ciele v oblasti klimatickej a energetickej politiky, s ktorými členské štáty často nesúhlasia. Niektoré členské štáty sú síce výrazne naklonené takýmto cieľom, avšak v rámci Európskej únie platí v oblastiach, ktoré sa dotýkajú energetického mixu členských krajín, jednohlasnosť. Preto je často výsledkom dohoda charakteristická najmenším spoločným menovateľom – prístup, ktorý poznáme aj z iných oblastí európskej integrácie (napr. obrana). V poslednom období môžeme vidieť jasný posun od tém energetickej bezpečnosti a diverzifikácie zdrojov energie dovážanej do EÚ z tretích krajín smerom k diskusii o dekarbonizácii a celkovej transformácii európskeho hospodárstva. Druhý cieľ (Analyzovať postoje krajín strednej a východnej Európy voči Energetickej únii) je úzko prepojený s prvým, keďže mnoho krajín, ktoré boli kritické k ambicióznym cieľom EÚ, pochádza práve z krajín strednej a východnej Európy. Tento problém je ešte viditeľnejší kvôli tomu, že Poľsko, ktoré je veľmi kritické k cieľom EÚ v oblasti energetickej a klimatickej politiky, je často považované v odbornej literatúre za akéhosi „hovorcu“ celého regiónu

strednej a východnej Európy. To však nie je odrazom reality, naopak, Poľsko nie je typická krajina regiónu a určite nie jeho hovorca (hoci má takúto ambíciu v mnohých oblastiach). Niektoré krajiny regiónu podporujú ambiciózne ciele Európskej komisie v oblasti klimate a energetickej politiky, avšak ich podpora nie je ani zďaleka taká viditeľná, ako je viditeľné odmietanie týchto cieľov zo strany ich kritikov. V oblasti tretieho cieľa (Vysvetliť zdroje postojov (nielen) krajín strednej a východnej Európy voči Energetickej únii) sa výskum zamerával na teoretické vysvetľovanie postojov voči európskej integrácii pomocou konceptov ako vnímanie a sekuritizácia. Predovšetkým úloha vnímania problémov v oblasti energetickej bezpečnosti (čo sa prejavovalo vo vnímanej zraniteľnosti) sa ukázala ako jeden z dôležitých faktorov ovplyvňujúcich postoje krajín strednej a východnej Európy voči prehľbovaniu integrácie v oblasti energetickej politiky na úrovni EÚ. Výskum taktiež poukázal na to, že tieto krajiny sa postupne „emancipovali“ spod vplyvu Európskej komisie, ktorý sa prejavoval v podobe tzv. povstupovej kondicionality, a začali presadzovať viac priority, ktoré odzrkadľovali ich národné postoje a nie postoje (a želania) Európskej komisie.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

The main finding when it comes to the first aim of the project (To analyse the development of integration at the EU level in connection to Energy Union project) is that the European Commission supports more and more ambitious climate and energy policy goals. These are often criticized by member states. Some members are supportive of these ambitious goals; however, the decisions are taken by unanimity in areas connected to energy mix of member states. Therefore, the result is often a result of a deal characterised by the lowest common denominator – an approach known from other areas of European integration (for example, defence). We can see a clear shift from the issues of energy security and diversification of energy sources imported to the EU from third countries towards decarbonisation and a complex transformation of European economy. The second aim (To analyse positions of Central and Eastern European countries towards Energy Union) is closely interconnected with the first one since many of the countries critical towards the EU's climate and energy goals come from this region. This issue is very visible since Poland, that is one of the main critics of these goals, is often considered by academic literature to be a spokesperson for the whole region. This is, however, not the case – Poland is not a typical country of the region and definitely not its spokesperson (although it wants to be in several policy areas). Some of the countries of Central and Eastern Europe support ambitious climate and energy goals of the European Commission, however, this support is definitely as visible as is the rejection of these goals by their critics. When it comes to the third goal of the project (To explain the sources of positions of (not only) Central and Eastern European countries towards Energy Union) the project focused on theoretical explanations based on the concepts of perception and securitisation. Especially the role of perception of problems in energy security areas (manifesting itself as perceived vulnerability) has shown to be one of the major factors influencing positions of Central and Eastern European countries towards deepening of integration in energy policy at the EU level. Our research has also argued that countries of this region has “emancipated” themselves from the influence of the European Commission manifested in form of so-called post-accession conditionality, and started to pursue preferences that reflected more their own national priorities and not priorities (and wishes) of the European Commission.